

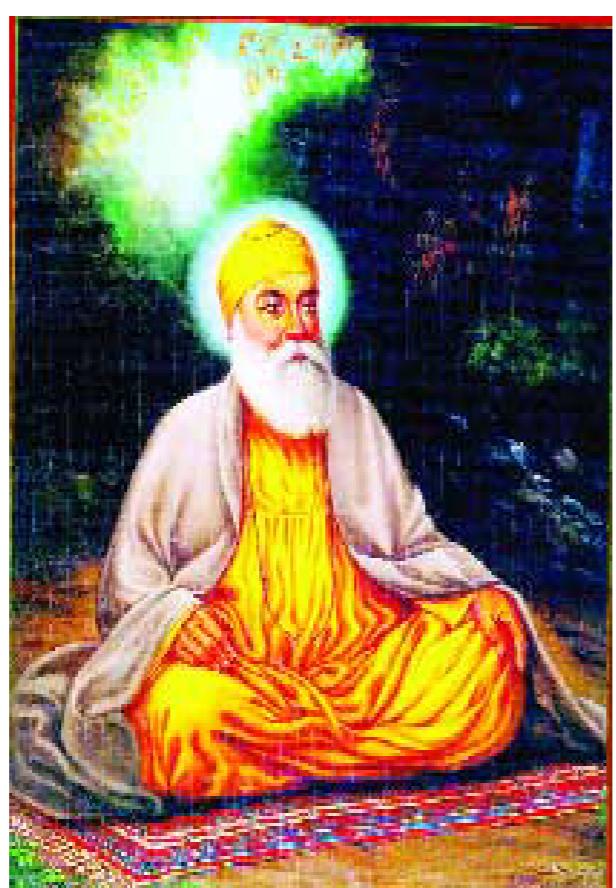

ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਕਿਵੇਂ

ਜਗਤ ਜਲੰਦਾ ਠਾਰਨ
 ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ 15
 ਅਪ੍ਰੈਲ 1469 ਈ: (ਵਿਸਾਖ ਸੁਦੀ
 3, 1526 ਬਿਕ੍ਰਮੀ) ਨੂੰ ਅਵਤਾਰ
 ਧਾਰਿਆ। ਆਪ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਡਿੱਗੇ
 ਹੋਏ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ
 ਚੁੱਕਿਆ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਸਿਰਨ ਦੀ
 ਨਵੀਂ ਲਟਕ ਲਾਈ, ਧਰਮ ਤੇ ਸਮਾਜ
 ਦੀਆਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਢੂਰ ਕੀਤਾ
 ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਉਤੇ
 ਵੀ ਬੜੇ ਭੁੱਲੇ ਤੇ ਖਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ
 ਨੁਕਤਾਚਿੰਨੀ ਕੀਤੀ। ਰਾਜ-
 ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਚਲਨ ਬਾਰੇ ਆਪ
 ਨੇ ਰਾਏ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ : 'ਕਾਲਿ
 ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ ਧਰਮੁ ਪੰਖ ਕਰਿ
 ਉਡਰਿਆ।'

ਸਿੱਖ ਪੰਜ ਦੇ ਬਾਨੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

ਇਸ ਪੰਥ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਖਿੱਲਰ ਗਿਆ ਤਾਂ
 ਤੀਜੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ
 ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਬਾਈ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਦੀ ਟੋਲੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ
 ਵੰਡਿਆ ਤੇ ਹਰ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਹੜਕ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਇਕ ਅਣੱਟ ਸਾਹਿਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 'ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ'।
 ਵਾਸਤੇ ਇਕ-ਇਕ ਆਗੂ ਬਾਪਿਆ। ਲੜੀ ਵਿਚ ਪੋਇਆ ਹੋਇਆ ਪੰਥ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਤੋਂ 'ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ' ਦੀ
 ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਨੂੰ 'ਬਾਈ ਮੰਜ਼ੀਆਂ' ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਾਹੀਵਾਨ ਮੋਹਰ ਥੱਲੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ
 ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਨੀਤੀ ਨਿਪੁੰਨ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ, ਦੁਕਾਨਦਾਰ, ਵਪਾਰੀ, ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਿੱਖ ਘੜਿਆਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੇ,
 ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ, ਸਿਪਾਹੀ, ਧਰਮ ਤਲਵਾਰਾਂ ਲਿਸ਼ਕਾਉਂਦੇ, ਤੀਰਾਂ ਦੇ
 ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸੀ। ਉਹ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਚਾਰਕ, ਮੁੱਕਦੀ ਗੱਲ, ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਿੱਖਦੇ ਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਹੀ
 ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਛੋਟਾ, ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਕਸਾਂ ਵਾਂਗ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬੇਡਦੇ ਸਨ।
 ਨੂੰ ਗਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ, 'ਹਜ਼ੂਰ, ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਸਨ। ਉਹ ਇਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੂੰ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਸਿਪਾਹੀ
 ਸੇਵਾ ਬਖਸ਼ੇ।' ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪੂਰਜੇ ਤੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਇਕ ਗੁਰੂ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਰਾਜ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ
 ਕਿਹਾ, 'ਇਸ ਸਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਦੇ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਫੌਜੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ
 ਮਾਮਲਾ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿਹ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਦਬਾਉਣਾ ਚਾਹਿਆ ਤੇ ਗੱਲੇ-ਕੱਥੇ
 ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਤੰਗੀ ਹੋ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ
 ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਚਲਾਏ ਹੋਏ ਪੰਥ
 ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਨੇ ਪੂਰਨਤਾ ਬਖਸ਼ੀ। ਪੰਜ
 ਪਿਆਇਆਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ
 ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਛਕਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ
 ਨੂੰ 'ਸਿੱਖ' ਬਣਾਇਆ ਤੇ ਆਪ 'ਸਿੱਖ
 ਬਣੇ। ਇਸੇ ਦਿਨ (ਵਿਸਾਖ 1, 1755
 ਬਿ: 30 ਮਾਰਚ, 1699 ਈ) ਰਾਜਾਂ ਸਿੱਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਸਿੱਖ
 ਬਣ ਗਏ। ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਤਖਤ
 ਉਤੇ ਥੱਲੇ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੱਖ ਜੇ
 ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਮੇਰੇ ਰੂਪ, ਬਹਾਦਰ ਸਿੱਖੋਂ
 ਹੁਣ ਅਸੀਂ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਜੀ ਕੇ
 ਖਾਲਸਾ' ਬਣੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਜੀ
 ਕੀ ਛਤਹਿ' ਵੀ ਹੋ ਵੇਂਗੀ। ਇਹ
 ਅਕਾਲੀ ਪੰਥ ਸਾਜਣ ਵਾਸਤੇ ਰ
 ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ
 ਖਾਲਸਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਤੋਂ ਅਕਾਲੀ

ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਕਿ 'ਗੁਰੂ ਗਰਿਬਾਂ' ਦਾ ਦੋਸਤ ਹੈ'। ਇਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਇਹ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖੀ (ਪੰਥ) ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਰਬਾਂ ਵਿਚ ਜਥੇਬੰਦ ਕੀਤਾ। ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹਗਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪੁਰਨ ਕੀਤਾ, ਬਾਈ ਸੁਬਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਉਗਰਾਹੀ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕੰਮ 'ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ' ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀਤਾ। ਹੁਣ ਸਿੱਖ ਇਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਥੇਬੰਦ ਧਰਮ (ਮਜ਼ੂਬ-ਫਿਰਕਾ) ਸੀ। ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੀ ਸਾਨ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਸੌ 1628 ਤੋਂ 1634 ਈ: ਮੰਦਿਰ, ਰੇਸ਼ਮੀ ਤੰਬੂ, ਹਾਬੀ, ਘੋੜੇ ਸਭ ਤੱਕ ਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਕੁਝ ਸੀ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਸਿੱਖੀ ਨੇ ਤੱਤਕੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਲੜਾਈਆਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਪੰਥ ਤੁਅੱਸਬੀ ਹੋਈਆਂ ਤੇ ਚੌਂਗ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਰੜਕਣ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਫਤਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਸ਼ਾਹੀ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਅੰਤ ਉਸ ਧੱਕੇਬੋਰ ਸੈਨਾ ਬਹੁਤੀ, ਸਣੋ ਜਰਨਲਾਂ, ਮਾਰੀ ਬਾਚਾਹਾਹ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਤੇ ਗਰਿੰਦੀ ਨੇਸ ਜਾਂਦੀ ਦੇਵ ਜੀ 30 ਮਈ 1606 ਈ: ਜਠ ਰਹੀ। ਸੁਦੀ ਚਾਰ, ਦੋ ਹਾਫੂ 1663 ਬਿ: ਨੂੰ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇ ਬ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਫਿਰ ਬਲੀ ਯੋਧੇ ਗੁਰੂ ਹੋਂਦੋਂ ਵਧ ਗਈ। ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਗੁਰਗੱਦੀ ਤੇ ਕਰਨ ਬਦਲੇ ਉਸ ਨੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਬੈਠੇ। ਉਹ ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਪੀਰ ਤੇ ਰਜਿਆਂ ਉਤੇ ਜੁਲਮ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਦੇ ਮੋਹਾਰਜ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਮੰਦਿਰ ਢਾਹੁਣੇ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤੇ, ਪਾਠ-ਸੁਨਿਹਿਰੀ ਕਲਗੀ, ਗਾਤਰੇ, ਦੋ ਪੂਜਾ ਬੰਦ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਤਲਵਾਰਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਉਤੇ ਸੰਦਰ ਬਾਜ਼ ਮਨਾਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਜ਼ਲਮ ਦੇ ਪੁਰਖ ਦੇ ਪੁੱਤਰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਚੁਰਾਸੀ ਤੋਂ ਉੱਚੇ, ਜੰਮਣ-ਮਰਨ ਤੇ ਰਹਿਤ ਤੇ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈ। ਤੁਹਾਡਾ ਜਨਮ ਥੰਡੇ ਦੀ ਧਾਰਿ ਵਿਚੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸੋ ਸ਼ਸਤਰ ਤੁਹਾਡਾ ਖੇਡ ਹੈ, ਲੜਨਾ ਤੁਹਾਡਾ ਕਰਮ ਹੈ। ਧਰਮ ਦਾ ਰਾਜ ਕਰਨਾ ਤੁਹਾਡਾ ਹੋ ਗੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਨਸਾਨ ਇਨਸਾਨ ਬਾਬਰ ਹੈ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਭਰਮ ਹੈ, ਉਚ-ਨੀਵ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ, ਦੁਨੀਆ ਚੁਰਾਸੀ ਦਾ ਗੇਤੂ ਹੈ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਸਭ 'ਬਾਈ' ਹੋ। ਗੁਰਮ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਅਕਾਲੀ ਹੁਕਮ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਹੋ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋ।

ਸਿੱਖਾਂ ਕੋਲ ਚਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਆਪ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਉਤੇ ਹੜ੍ਹ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਸਤੇ ਗਰੂ ਤੇਰ ਆਪਣੀਆਂ ਸਨ : 1. ਆਪਣਾ ਸ਼ਾਹੀ ਪੁਸ਼ਟ ਪਹਿਨ ਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ-ਆਪ ਪੇਸ਼ ਯਰਮ ਗੰਬਥ, 2. ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਤਖ਼ਤ ਸਜਾ ਕੇ ਦਰਬਾਰ ਲਗਾਉਂਦੇ ਕੀਤਾ ਜੋ ਅੰਰੋਜ਼ੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਮੰਦਿਰ, 3. ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਆਗੂ ਤੇ ਸਨ। ਮੁਗਲ-ਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ 11 ਨਵੰਬਰ 1675 ਈ। (12 ਮੱਘ, 4. ਆਪਣੀ ਸਾਂਝੀ ਗੋਲਕ (ਫੱਡ ਜਾਂ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਮੱਘ ਸੁਦੀ 5, 1732 ਬਿ:) ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਖਜ਼ਾਨਾ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖੀ ਛਕੀਤਾਂ ਹੋ ਚੱਕਾ ਸੀ। ਅੰਮਿਤਸਰ ਉਠਾਂ ਦੀ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਗਰੂ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਿਆਂਗਾ। ਦੇਸ਼ ਤੁਹਾਡਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋ...।'

ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦਾ ਅਨਮੋਲ ਹੀਰਾ-ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ

ਜ਼ਮਾਨ ਦ ਮਲ ਸਨ। ਮੁਢਲਾ ਹਾਜ਼ਾਰਾਂ ਦਾ ਮੁਖਾ ਕਮ ਦਾ ਇਹ ਹੋਰਾ ਅਚਾਨਕ ਵੀ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਸਦੀਵੀ ਵਿਛੜਾ ਦੇ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੜਕਿਆਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਇਸ ਸਾਡਾ ਪੁਰਾ (ਪਟਿਆਲਾ), ਬੱਸੀ ਪਠਾਂ ਰਾਜਪੁਰਾ (ਫਿਰਾਤ) ਅਤੇ ਅਜੀਬ ਨਗਰ ਵਿਖੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਥੋਂ ਕੇ ਛਾਣਬੀਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਉਹ ਦਾਨ ਖਾਨ (ਪੰਜਾਬ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ। ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਨਾਨਾ ਮੁਹੱਮਦ ਆਜ਼ਾਦ ਆਫਿਦੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਉਸ ਅਫਸਰ ਲਈ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਪਾਬੰਦੀ ਸੀ। ਭਾਈ ਤੁਖਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੁਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਤੇ ਸਾਰੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਦੱਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਨੇ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰਾਤ ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕ: ਤਲਵੰਡੀ ਖੁਰ

ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਖਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਜੋਸ਼ ਤੇ ਗੁੱਢੀ ਅੱਗ ਬਾਲ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਮਰਨ ਮਾਰਨ ਦੀ ਧਾਰ ਕੇ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਜਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਹੋਏ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਇੱਝੇ ਹੇਠ ਕੱਥੋਂ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਸੋ ਲਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਤਲਵਾਰ ਉਠਾਂ ਬਿਨਾਂ ਨਿਭਾਉ ਆਖਾ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਧੱਕੋਸ਼ਾਹੀ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਬੜੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਪੈਮਾਨੇ ਉਤੇ ਫੌਜਿਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਪਹਾੜੀਏ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜੇ ਬਦੋਬਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਆ ਅੜੇ, ਸੋ ਮਜ਼ਬੂਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੜਨਾ ਪਿਆ

ਹਵੇਲੀ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੈਖ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁੰਹਮਦ ਕਾਸਿਮ ਰਢੀਕ

ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਵਾਲੀ ਜੱਦੀ ਹਵੇਲੀ ਦੇ ਕਮਰੇ ਦੇ

ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਇਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਯਾਦਗਾਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜੱਦੀ ਹਵੇਲੀ ਜਿਸ ਨੇ ਅੱਜ ਵੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਬਹਕਰਾਰ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਦੀ ਮੱਛੀ ਮੰਡੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਪ੍ਰਗਾਣੀ ਸਥਜ਼ੀ ਮੰਡੀ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਇਸ ਹਵੇਲੀ ਨੂੰ ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਆਰਕੋਲਾਜੀ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕਰਕੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ਸੂਰਤੀ ਤੋਂ ਮਹਿਰੂਮ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਗਜ਼ਟੀਅਰ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਦੀ ਦੂਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ, ਜੋ 10 ਮਾਰਚ 1895 ਨੂੰ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਮਾਈਕਲ ਐਂਡ ਉਡਵਾਈਰ (ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਲੈਫਟੀਨੈਟ ਗਵਰਨਰ ਪੰਜਾਬ ਬਣਿਆ) ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਵਾਈ ਦੇ ਸਫ਼ਾ 16 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—‘ਸੰਨ 1891 ’ਚ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਮਿ: ਡੀ. ਸੀ. ਜੇ. ਐਬਟਸਨ ਨੇ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਦੇ ਇਕ ਨਾਮੀ ਸਰਦਾਰ ਪਾਸੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜੱਦੀ ਹਵੇਲੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸ: ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਦੇ ਬਾਹਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇ ਜਨਮ ਸੰਬੰਧੀ ਇਕ ਪੱਥਰ ਦੀ ਸਿਲ੍ਹ ਲਗਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ

ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਹਵੇਲੀ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਕਰਵਾ ਲਿਆ। ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਾਲ ਵਿਚ ਇਕ-ਦੋ ਵਾਰ ਹੀ ਇਥੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਹਵੇਲੀ ਦੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਵ ਵੱਲ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਘਰ ਦੇ ਚੌਪਰੀ ਰਫੀਕ ਮੁਹੱਮਦ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੀ' ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਮੁਹੱਮਦ ਕਾਸਿਮ ਰਫੀਕ ਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਸੱਜਣ ਸਫੀਰ ਭੱਟ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਰੱਤੋਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਦਿਨ ਇਸ ਹਵੇਲੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਚੌਪਰੀ ਰਫੀਕ ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਹੁਸ਼ੈਨਪੁਰਾ ਇਲਾਕੇ 'ਤੋਂ ਹੀ ਗਏ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪੜਾ ਲੱਤਾ

ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੋ ਤਾਲੇ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਾਸਿਮ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 'ਆਰਕੋਲਾਜੀ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਹਵੇਲੀ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਕਰਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੁਦ ਇਥੇ ਨਾ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਹਵੇਲੀ ਜ਼ਾਰੀਆਂ ਤੇ ਨਸ਼ੇਝੀਆਂ ਦਾ ਅੱਡਾ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਕੁਝ ਸੁਝਵਾਨ ਨਜ਼ਵਾਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਵੰਡਾ ਹੋਣਾ ਮਾਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ। ਹਣ ਹਵੇਲੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਾਹਰੀ ਥੰਡੇ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਾਸਿਮ ਅਤੇ ਸਫੀਰ ਭੱਟ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਹਿੰਮਤ ਕਰਕੇ ਹਵੇਲੀ ਨੂੰ ਸਾਫ਼-ਸੁਖਗਾ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਹਵੇਲੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹਜ਼ੁਗੀ ਬਾਗ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਗੰਦਗੀ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ

ਕਿਸੇ ਦੀਵਾਨਖਾਨੇ ਵਾਂਗ
ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਇਸ ਦੇ ਮੰਜ਼ਿਲਾ
ਹਵੇਲੀ ਵਿਚ ਬੁਤ ਸਾਰੇ ਕਮਰੇ ਬਣੇ
ਹੋਏ ਹਨ। ਉਪਰਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਦੇ ਹੀ
ਇਕ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ
ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ। ਇਸ ਕਮਰੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਇਕ
ਪੱਥਰ ਦੀ ਸਿੱਲ੍ਹੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ
ਉੱਪਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤੇ ਉਤ੍ਤਰਾਂਧ ਵਿਚ
ਉਕਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ—‘ਮਹਾਰਾਜਾ
ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ—ਜਨਮ 2 ਨਵੰਬਰ
1780’।

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਕਮਰੇ ਦੇ ਬਾਹਰ
ਲਗਾਈ ਗਈ, ਜਿਥੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਬਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦੀ
ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਿਟਿਸ ਇਸ
ਹਵੇਲੀ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਬਾਣੇ ਵਜੋਂ
ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ
ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਹਵੇਲੀ ਭਾਰਤ ਤੋਂ
ਗਏ ਕੁਝ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ
ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਈ। ਬਾਅਦ
ਵਿਚ ਕੁਝ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ
ਆਰਕੋਲਾਜੀ ਵਿਭਾਗ ਪਾਕਿਸਤਾਨ

ਟਾਂਕ ਲਈ ਤੁਹੂ ਨੂੰ ਜੱਦ ਪਤਾ ਲਿਆ
ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਚੰਗੀ ਖਾਤਰਦਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ
ਹਵੇਲੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੋ ਵੱਡੇ ਖੂਰ ਵੰਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ
ਵਿਖਾਏ ਜਾਂ ਕਦੇ ਸ: ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਵੱਲ
ਬਣਵਾਏ ਗਏ ਹੋਣਗੇ। ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ
ਸਬਜ਼ੀ ਵਾਲਿਆਂ ਆਰਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ
ਫੱਟੇ ਲਗਾ ਕੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਕਾਸਿਮ ਰਫ਼ੀਕ ਨੇ ਮੈਨੂੰ
ਹਵੇਲੀ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਉਹ ਸੁਰੰਗਾਂ ਵੀ
ਵਿਖਾਈਆਂ ਜੋ ਸ: ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ
ਬਣਵਾਏ ਹੁੰਗੀ ਬਾਗ ਤੱਕ ਜਾਂਦੀਆਂ
ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਰੰਗਾਂ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ 'ਤੇ

ਸੁਬਦ ਵਿਰਾਸਤ

ਪਰ ਕਈ ਘੁੰਮਣਘੇਰੀਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਪਏ
 ਰਹੀਂਦੇ ਹਨ ।
 || ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦਾ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਵਿਚ
 ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਬੜਾ ਸੁੰਦਰ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ
 ਜਦੋਂ ਮਦਾਰੀ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ
 ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖ-ਦੇਖ ਕੇ ਲੋਕ ਬੜੇ
 ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਤਮਾਸ਼ਾ ਬੌਝੀ
 ਦੇਰ ਵਿਚ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸੇ
 ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਖੇਡ ਮਾਨੋ ਤਮਾਸੇ
 ਦੀ ਤੁਝੂ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਇਸ
 ਖੇਡ ਤਾਸੇ ਨੂੰ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ
 ਖਤਮ ਹੋਣ ਲੱਗਿਆਂ ਚਿਰ ਨਹੀਂ
 ਲਗਦਾ :
 ਨਟੂਐ ਸਾਂਗੁ ਬਣਾਇਆ ਬਾਜੀ
 ਸੰਸਾਰਾ ॥
 ਖਿਨੁ ਪਲੁ ਬਾਜੀ ਦੇਖੀਐ ਉਝਰਤ ਨਹੀਂ
 ਬਾਰਾ ॥ (422)
 | ਨਟੂਐ-ਮਦਾਰੀ । ਖਿਨੁ ਪਲੁ-ਬੜੇ ਸਮੇਂ
 ਵਿਚ । ਉਝਰਤ-ਉਝੜਿਆਂ, ਖਤਮ
 ਹੁੰਦਿਆਂ । ਬਾਰਾ-ਦੇਰੀ, ਚਿਰ ।
 | ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਹੋਰ ਕਥਨ ਹੈ :
 ਰਉਮੈ ਰਉਪਤਿ ਖੇਲਣਾ ਝੂਠੇ
 ਅੰਕਾਰਾ ॥
 | ਸਭ ਜਾਮੁ ਹਾਰੈ ਸੋ ਜਿਣੈ ਗੁਰ ਸਬਦੁ
 ਵੀਚਾਰਾ ॥ (ਅੰਗ 422)
 | ਜਿਣੈ-ਜਿੱਤਦੇ ਹਨ, ਸਫਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
 ਭਾਵ ਇਹ ਸੰਸਾਰ (ਚੌਪੜ) ਹਉਮੈ ਨਾਲ
 ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚਲੇ
 ਮਨੁਖ (ਨਰਦਾਂ) ਝੂਠ ਅਤੇ ਅੰਕਾਰ ਦੀ
 ਖੱਡ ਖੱਡ ਰਹੇ ਹਨ ਅਗਥਾਤ ਝੂਠ ਅਤੇ
 ਅੰਕਾਰ ਵਿਚ ਗ੍ਰਹੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਸ
 ਸਦਕਾ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਮਨੁਖਾ ਜੀਵਨ
 ਦੀ ਬਾਜੀ ਹਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਕੇਵਲ ਉਹ
 ਮਨੁਖ ਹੀ ਇਥੋਂ ਜੀਵਨ ਦੀ ਬਾਜੀ
 ਜਿੱਤ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ
 ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ
 ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਜ਼ਾਲਦੇ ਹਨ ।

ਦਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਭਾਈ,
 ਧਰਮ ਵਾਲੇ ਅਥਵਾ ਨੇਕ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ
 ਚੌਪੜ ਦੀ ਖੇਲ ਬਣਾਵੋ ਅਤੇ ਉੱਚ
 ਆਚਰਨ ਨੂੰ ਨਰਦਾਂ । ਅਜਿਹੀਆਂ
 ਉੱਚ-ਆਚਰਨ ਨਰਦਾਂ ਸਦਕਾ
 ਆਪਣੇ ਮਨ ਅੰਦਰਲੇ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ,
 ਲੋਭ, ਮੋਹ ਆਦਿ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ
 ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਰੱਖੋ । ਅਜਿਹੀ ਖੱਡ ਜੇਕਰ
 ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਖੱਡੋਗੇ
 ਤਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਲੱਗੋਗੇ :
 ਕਰਮ ਧਰਮ ਤੁਮ ਚਉਪਤਿ ਸਾਜਹੁ
 ਸਤ੍ਰ ਕਰਹੁ ਤੁਮ ਸਾਰੀ ॥
 ਕਾਮੁ ਕੈਧੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਜੀਤਹੁ
 ਐਸੀ ਖੇਲ ਹਰਿ ਪਿਆਰੀ ॥ (ਅੰਗ
 1185)
 ਸਾਜਹੁ-ਬਣਾਵੋ । ਸਤ੍ਰ-ਉੱਚਾ
 ਆਚਰਨ । ਸਾਰੀ-ਨਰਦਾ । ਐਸੀ-
 ਅਜਿਹੀ ।
 ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਕੌਤਕਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ
 ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ-
 ਹਰਿ ਆਪੇ ਖੇਲੈ ਆਪੇ ਦੇਖੈ
 ਹਰਿ ਆਪੇ ਰਚਨੁ ਰਚਾਇਆ ॥ (ਅੰਗ
 1185)
 ਭਾਵ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਜਗਤ ਰਚਨਾ
 ਦੀ ਲੀਲਾ ਰਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ
 ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਭੇਗਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ।
 ਪ੍ਰਭੂ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸਾਏ ਹੋਏ ਮਾਰਗ
 ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਖੱਡ ਖੱਡਦੇ ਹਨ
 ਅਰਥਾਤ ਨੇਕ ਧਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ
 ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਜੀਵਨ ਦੀ ਬਾਜੀ ਜਿੱਤ
 ਕੇ ਦਰਗਾਹੇ ਅਪੜਦੇ ਹਨ—
 ਜਨ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜੋ ਨਰੁ ਖੇਲੈ
 ਸੇ ਜਿਣਿ ਬਾਜੀ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥
 (ਅੰਗ 1185)
 ਸੇ-ਉਹ । ਜਿਣਿ-ਜਿਤ ਕੇ । ਘਰਿ-
 ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਤੇ ।
 ਕਗ ਤਸੀਤ ਜਨ ਕਥਾ ਨ ਹਾਤਿਗ

ਗਾਜ ਰਗ ਰੂਪ ਸਾਲ ਜਬਦੂ ਤ
 ਜੁਆਰੀ ॥
 ਹੁਕਮੀ ਬਾਬੇ ਪਾਸੈ ਖੇਲਹਿ ਚਉਪਤਿ
 ਏਕਾ ਸਾਰੀ ॥ (ਅੰਗ 1015)
 ਏਕਾ ਸਾਰੀ-ਇਕ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ
 ਨਰਦ ।
 ਭਾਵ ਜਿਹੜੇ ਰਾਜ-ਭਾਗ,
 ਰੰਗਰਲੀਆਂ, ਰੂਪ, ਮਾਲ-ਧਨ,
 ਜਵਾਨੀ ਆਦਿ ਨਾਲ ਹੀ ਮੋਹ ਪਾਈ
 ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਮਝੋ ਜੁਆਰੀਏ ਹਨ
 ਜੇ ਸਭ ਕੁਝ ਹਾਰ ਕੇ ਜੁਏਖਾਨੇ ਦੌਂ
 ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਥੇ ਹਾਲ ਮਨੁਖ
 ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਭ ਕੁਝ ਹਾਰ ਕੇ ਜੁਆਰੀਏ
 ਵਾਂਗ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਤੁਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੀ ਕੋਈ ਵੱਸ
 ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ । ਉਹ ਜਗਤ ਰੂਪੀ
 ਚੌਪੜ ਦੀ ਖੱਡ ਵਿਚ ਇਕ ਮਾਇਆ
 ਨੂੰ ਹੀ ਨਰਦ ਸਮਝੀ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਜੋ
 ਕਦੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਨਿਭਦੀ ।
 ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ
 ਜੀ ਦੇ ਅਨੇਮਲ ਬਚਨ ਹਨ ਕਿ-
 ਤੁਪੁ ਸੰਸਾਰੁ ਉਪਾਇਆ ॥
 ਸਿਰੇ ਸਿਰਿ ਧੰਧੇ ਲਾਇਆ ॥
 ਵੇਖਹਿ ਕੀਤਾ ਆਪਣਾ
 ਕਰਿ ਕੁਦਰਤਿ ਪਾਸਾ ਢਾਲਿ ਜੀਉ ॥
 (ਅੰਗ 71)
 ਪਾਸਾ ਢਾਲਿ-ਚੌਪੜ ਦੀਆਂ ਨਰਦਾਂ
 ਸੁੱਟ ਕੇ ।
 ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਚ,
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅੱਗੋ ਸਦਾ ਇਹੋ ਅਰਦਾਸ
 ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ—
 ਤੂੰ ਪ੍ਰਭ ਦਾਤਾ ਦਾਨਿ ਮਤਿ ਪੂਰਾ ਹਮ
 ਬਾਰੇ ਭੇਖਾਰੀ ਜੀਉ ॥
 ਸੈ ਕਿਆ ਮਾਗਉ ਕਿਛੁ ਬਿਚੁ ਨ
 ਰਹਾਈ ਹਰਿ ਦੀਜੈ ਨਾਮੁ ਪਿਆਰੀ
 ਜੀਉ ॥
 (ਗੁਰਾ ਸੋਗਰਿਨ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ 597)
 ਸਾਰੇ-ਤੇਰੇ । ਸਿੱਖ-ਚਿਨ੍ਹ ਜਾਇ ।

તાત્ત્વાભાગ પાડમાણી હેંડીં ફિલ્ડાં (બરનાલા)

A photograph of a large, white, ornate Gurdwara. The central feature is a large dome topped with a golden stupa. There are smaller domes and minarets on the surrounding structures. The Gurdwara is set against a clear blue sky and is surrounded by several tall, manicured green trees. In the foreground, there is a white wall and some low-lying greenery.

2-7-2016 4:00:00 PM

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨਵਾਂ ਫਿਲਵਾ ਦਾ ਬਾਹਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀਆਂ ਤੇ ਦੁੱਧ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।

